
TÂRGUL MEȘTERILOR POPULARI, ACTIVITATE DEVENITĂ TRADIȚIONALĂ LA MUZEUL DE ETNOGRAFIE PIATRA-NEAMȚ

de **Florentina Buzenschi**

Societatea în care trăim este în continuă schimbare/progres, proces care a modificat în cea mai mare parte și satul contemporan, păstrător al culturii populare tradiționale. Etnograful care întreprinde azi o cercetare de teren are surpriza de a constata “urbanizarea” satului românesc, dispariția vechii arhitecturi, a portului popular, a obiceiurilor locului etc., aceasta fiind numai o parte a „tributului” pe care țăranul îl plătește lumii moderne în care vrea să pătrundă. În aceste condiții, specialistul are o nouă responsabilitate – mai greu de realizat decât o cercetare etnografică, pentru că este angrenajul cel mai mic al unui complex de factori care nu depind de el – și anume aceea de a se implica activ în conservarea și chiar resuscitarea tradiției. O simplă privire îi relevă faptul că acum s-a ajuns la capătul unui drum și e datoria lui - într-o oarecare măsură - de a sprijini continuitatea și mai puțin noutatea. Ideal ar fi ca aceste două componente ale contemporaneității să fie paralele, dar evoluția istorică infirmă dezvoltarea, în același mediu, a două lumi diferite; după cum nu se poate trasa nici o linie de demarcație precisă între aceste tendințe, care pot deveni tangente și se pot întrepătrunde la un moment dat.

Un demers care urmărește promovarea culturii tradiționale, punerea în valoare și susținerea acesteia este organizarea de târguri ale meșterilor populari, cu atât mai mult cu cât s-a modificat aria lor de circulație, cât și nivelul de adresabilitate al pieselor. Ideea nu este nouă, meșterii își desfășeau din vechime produse la piață, în târgurile care se desfășurau cu ocazia diferitelor sărbători sau prin vânzarea itinerantă. Elementul care intervine acum este punerea la dispoziție a unui spațiu organizat, dedicat numai lor, în încercarea de promovare a produselor proprii și coroborarea eforturilor specialiștilor, asociațiilor de profil și ale factorilor decizionali de la nivel local pentru realizarea acestui tip de

La deschiderea Târgului Meșterilor Populari, 2006

Vedere panoramică a locației Târgului

manifestări. În această tendință se înscrie și inițierea, la Piatra-Neamț, a Târgului Meșterilor Popolari, o premieră pentru municipiul nostru, idee lansată de Muzeul de Etnografie Piatra-Neamț și Asociația Meșterilor Popolari din Moldova și susținută de Complexul Muzeal Județean Neamț și Consiliul Județean Neamț. Demersul a fost sprijinit de Primăria și Consiliul Local Piatra-Neamț, integrându-se eforturilor de a transforma reședința județului în oraș turistic, sens în care era necesar ca, anual, să existe un program de activități culturale.

Inițiatorii proiectului au considerat ca o necesitate existența acestui târg și pentru a pune în evidență bogăția etnofolclorică a zonei – un atu în promovarea turismului –, aici păstrându-se în forme mai puțin alterate tradițiile și tehnicile tradiționale de lucru. Cu prilejul cercetărilor de teren am constatat că în cele trei zone etnografice ale județului: Valea Bistriței, zona Neamț și zona Roman, își desfășoară activitatea – într-un relativ anonim – meșteri populari care ar putea fi reuniți (pentru a contura o imagine a meșteșugurilor tradiționale de pe aceste meleaguri) și promovați (prin intermediul Asociației Meșterilor Popolari din Moldova) la alte manifestări de profil. Pe de altă parte, muzeul își îndeplinește, și prin această activitate, funcția formativ-educativă și creează astfel un „muzeu viu”, interactiv și spectaculos, având un grad mare de adresabilitate către toate categoriile de public.

Condițiile care au stat la baza organizării târgului au fost următoarele:

- desfășurarea în fiecare an, aproximativ la aceeași dată, în weekend-ul din preajma unei mai sărbători religioase;
- locul de desfășurare să fie în centrul vechi al orașului, pe teritoriul fostei Curți Domnești a lui Ștefan cel Mare;
- să participe un număr cât mai mare de meșteri din Neamț, în încercarea de a realiza o panoramă a meșteșugurilor tradiționale din județ;
- participarea meșterilor să se facă numai pe bază de invitație de la organizatori, cerându-li-se să îmbrace costumul specific zonei de proveniență, în acest mod putându-se face o selecție a creatorilor;
- încercarea de a face o diferență între meșteșugari și comercianți, accesul ultimilor fiind interzis;
- să fie reprezentate cât mai multe dintre meșteșugurile tradiționale, fără a exclude elementele de noutate, arta populară fiind un domeniu viu, care evoluează.

Colaborarea dintre factorii decizionali enumerați mai sus și întrunirea acestor condiții au deschis seria târgurilor meșterilor populari, a cărei primă ediție s-a desfășurat în perioada 20-21 mai 2006. Au expus și vândut 40 de participanți din toată țara și Rep. Moldova, reprezentând următoarele domenii: ceramică, prelucrarea lemnului, port popular, prelucrarea pieilor, ouă încondeiate,

Lilian Toderașcu (Iași)

Marcel Apalaghiei (Botosani)

Ruslan Scutelnic (Rep. Moldova)

Florin Cramariuc (Suceava)

împletituri de sfoară și nuiele, măști, icoane și podoabe. Meșteri valoroși, participanți la târguri naționale și internaționale, au venit la Piatra-Neamț, iar pentru a expune și vinde piesele au trecut de juriul de specialitate format din dr. etnolog Elena Florescu, Marcel Lutic, muzeograf la Muzeul Etnografic al Moldovei și președinte al Asociației Meșterilor Populari din Moldova și Florentina Buzenschi, muzeograf la Muzeul de Etnografie Piatra-Neamț. O astfel de echipă, cu unele schimbări de componență, a avizat standurile și la celelalte ediții, din 2007, 2008, 2009 și 2010, la fiecare dintre ele participând în jur de 60 de meșteri. Datorită succesului de care s-au bucurat primele trei ediții și la propunerea Consiliului Județean Neamț, care a dorit individualizarea târgului meșterilor populari de la Piatra-Neamț, târgul propriu-zis, împreună cu celelalte manifestări ce au loc cu această ocazie, s-a denumit Festivalul de Artă Populară „Lada cu Zestre”.

Desigur, după cinci ediții, dacă am enumera toți meșterii participanți, ar fi o listă prea lungă, multe nume cunoscute și recunoscute pentru participarea la manifestări din țară și străinătate răspunzând invitației noastre; prin urmare, riscăm și amintim numai câțiva dintre participanții care au fost prezenți la patru sau cinci ediții (cu scuzele de rigoare și respectul cuvenit tuturor celor care ne-au onorat cu prezența). În domeniul ceramicii sunt cunoscute familiile Petrariu și Iorga din Horezu, a căror ceramică are calități tehnice și estetice deosebite, acestea primind numeroase premii la manifestările de profil, ca și familia Bledea, din alt colț de țară, de la Baia-Mare, ale cărei vase sunt mai ales decorative; în timp ce cu vestita ceramică de la Corund au venit Molnos Jozsef și Arpad Ravasz, iar cea de Marginea era reprezentată la standurile lui Ion Pașcaniuc. Ionela Mihuleac din Iași execută ceramică „de Cucuteni”, vestita cultură de acum peste 5000 de ani fiind readusă la viață cu aceeași tehnică, fără a folosi roata olarului.

Într-o regiune bogată în păduri, cum este județul Neamț, și unde prelucrarea lemnului era o ocupație permanentă a multor locuitori, au venit mulți meșteri specializați în acest domeniu: Vasile Găman, din Vânători-Neamț, a înnobilit zeci de ani lemnul și i-a atribuit sfîntenia crucifixelor și frumusețea lăzilor de zestre decorate prin incizare cu frumoase motive solare, în timp de Marcel Apalaghiei, din Dângeni, jud. Botoșani și Florin Cramariuc, din Suceava, au transformat obiectele de uz casnic în piese cu valoarea artistică; iar Toader Ignătescu, tot din Suceava, a redescoperit frumusețea ce derivă din calitățile intrinseci ale lemnului.

Mult mai răspândit altădată, deoarece era o îndeleticire de bază a femeii și nu un meșteșug ca acum, țesutul este practicat mult mai rar ca înainte și puține sunt persoanele care trudes în fața stativelor sau a gherghefului și mai ales cu scopul de a vinde. În această tendință se înscriu și Maria și Iulian Mihalache,

Ceramică de Horezu

Ouă încondeiate (Vasile Isopescu, Suceava)

din Bălătești, jud. Neamț, care realizează scoarțe, lăicere, carpete de diverse dimensiuni și de o armonie cromatică deosebită, urmărind păstrarea vechilor motive decorative. Pentru ei muzeul reprezintă permanent o sursă de inspirație.

Chiar dacă sunt tot mai puțin căutate, Veronica Hojbotă de la Mănăstirea Humor, Suceava, realizează în continuare costume populare în stil tradițional, iar Nicolae Dolhescu din Pipirig (Neamț), duce mai departe renumele cojocarilor locali, știut fiind că Neamț era o zonă renumită pentru bondițele realizate aici, piese cu caracter preponderent artistic, în timp ce Iulia Goran din Breaza, Prahova, îmbină tehnicile și motivele vechi și noi când realizează frumoase cămăși.

Incontestabil, veteranul și vedeta târgului de la Piatra-Neamț a fost Nicolae Popa din Târpești, jud. Neamț, cel care a transformat execuția sezonieră a măștilor într-un meșteșug. Se știe că măștile erau confecționate de obicei de purtătorii lor în perioada când jocurile de măști au ocupat un loc de seamă în obiceiurile tradiționale ale românilor. În dorința de a conserva aceste obiceiuri, Nicolae Popa a organizat urătorii, a confecționat măști antropomorfe și zoomorfe din diverse materiale, a creat un muzeu al tradițiilor populare la el acasă. Alături de aceste activități, sculptura în piatra și lemn i-a adus o recunoaștere națională și internațională.

La fiecare ediție, alături de târgul cu vânzare și de spectacolele susținute de soliști și ansambluri folclorice, s-au desfășurat mai multe dezbateri, lansări de carte, vizionări de filme, colocvii, la care au participat specialiști din instituțiile de profil din țară, meșteri și un larg public. Organizatorii au urmărit ca la fiecare ediție să aducă și alte noutăți, în afara creșterii numărului de meșteri și a duratei târgului. Astfel, la ultimele ediții au fost organizate tombale cu premii constând în piese de artă populară, scop în care meșterii au făcut donații.

Tombola a avut și alte două scopuri: prin vot, publicul a desemnat cel mai frumos stand (care a fost ulterior premiat) și un element de noutate a fost un studiu sumar al structurii publicului vizitator. Din datele înscrise pe cele 4000 de bilete (cf. sondajului de la ediția a III-a, mai 2008) a rezultat că: 80% dintre vizitatori locuiesc în Piatra-Neamț, iar 20% provin din alte localități ale județului și din țară (București, Suceava, Iași, Bacău, Brăila, Râmnicu-Vâlcea, Buzău, Pitești, Turnu-Severin, etc.), sau chiar din Chișinău; dintre repondenții micro-sondajului, 65% au fost femei și 35% bărbați; pe grupe de vârstă, vizitatorii s-au distribuit astfel: 19% până la 18 ani; 45% între 18-40 ani; 35% între 40-55 ani; 11% între 55-75 ani; din punctul de vedere al pregătirii, 20% din public a absolvit școala generală, 40% avea studii medii și tot 40% studii superioare.

Sugestiile primite de organizatori au fost și ele interesante, referindu-se la: diversificarea tipurilor de produse (cerințele speciale privind pielăria și decorațiunile interioare), de care s-a ținut cont la edițiile ulterioare. Oricum, mesajele primite de la cele două componente principale ale activității, vizitatorii

Vederi generale

și meșterii populari, au fost foarte bune și ele marchează o creștere a calității Târgului de la o ediție la alta. Astfel, Nicolae Popa declara: *„Meșteșugurile se mai mențin astăzi datorită unor astfel de târguri, pentru că altfel – așa cum au dispărut obiceiurile populare – vor dispărea și acestea”*. Silvia Cozmâncă, cunoscută pentru împletiturile de sfoară, a remarcat încă de la prima ediție *„acuratețea acestei manifestări, adică e un târg curat (așa denumim noi târgurile în care nu suntem sufocați de kischuri, mititei, muzică la o intensitate ce-ți sparge timpanele), cu meșteri populari consacrați, îmbrăcați în costume populare și care fac demonstrații, spre încântarea vizitatorilor”*. Iar Adrian Bledea ne-a spus că *„după ce am participat la vreo 500 de asemenea târguri, aș plasa evenimentul de la Piatra-Neamț pe locul 5 în țară, din punctul de vedere al amplasării și logisticii”*. Marcel Lutic consideră că *„Târgul Meșterilor Populari de la Piatra-Neamț este un reper important pe harta manifestărilor de profil din țară, un eveniment așteptat cu nerăbdare de toți membrii asociației”*.

Dincolo de toate acestea, organizatorii au putut urmări de-a lungul anilor și care este evoluția meșteșugurilor tradiționale, evoluție dictată în primul rând de piață:

- tendința de a trece de la piesele cu caracter utilitar la cele cu rol decorativ; astfel, locul țeșăturilor de mari dimensiuni este luat de cele mici, o pondere tot mai mare începând să o aibă tapiseriile;
- ceramica a căpătat menirea de a înfrumuseța interiorul locuinței, iar în Neamț, unde centrele de olărie au dispărut, se manifestă un interes mai accentuat spre aceasta;
- simplificarea motivelor decorative prezente pe textile, dispariția unor piese de port popular (catrințe, brâie, sumane), apariția unor noi decoruri la cămăși;
- dispariția pieselor de mobilier tradițional țăranesc, accentul punându-se acum pe mobilierul rustic pentru curți și grădini;
- diversificarea materiilor prime folosite, păstrându-se tendința de a le folosi numai pe cele naturale;
- apariția unor noi forme care nu mai țin de specificul local și care se înscriu printre cele denumite generic „handmade”, tot mai apreciate în Europa.

Așadar, intrat în conștiința publicului și în calendarul activităților meșterilor populari, Târgul de la Piatra-Neamț are șansa să se constituie într-o manifestare emblematică pentru spiritul și tradiția acestor locuri.

CRAFTSMEN'S FAIR, A TRADITIONAL ACTIVITY OF THE ETHNOGRAPHIC MUSEUM FROM PIATRA-NEAMȚ

Abstract

Piatra-Neamț Craftsmen's Fair, inaugurated in 2006, is an annual event established in order to shed light over the work of the authentic Romanian folk artists. In the beginning, the first edition reunited about 40 artists that displayed their works for two days. Lately, during the last three editions (2008-2010), the three-day event hosted over 60 craftsmen, from all over the country, who presented their wood carvings, pottery, masks, needlework, home-woven carpets and tapestries, knitting, religious works and painted Easter eggs.

Moreover, the attendants had the opportunity to watch the craftsmen performing in small workshops and to admire their skills. The fair also hosted folk music concerts, book presentations, debates and prize winning contests.